

en profunditat

Educació personalitzada, un model emergent

per Jordi Viladrosa i Clua

ENTREVISTA A JOSÉ BERNARDO CARRASCO

Doctor en Pedagogia, ha estat professor i director de centres educatius de primària, secundària i de la universitat, i assessor pedagògic de la UNIR. És autor de nombroses publicacions. En l'actualitat col·labora amb IDENTITAS i imparteix sessions de formació docent. Posseeix una contrastada experiència en l'estudi i pràctica de l'educació personalitzada.

Estem no sols davant un expert en teoria de l'educació personalitzada sinó davant una personalitat que la va posar en pràctica en molts contextos i realitats. Què destaca de la seva llarga trajectòria en aquest sentit? Què és l'essencial?

Primer de tot, em sembla oportú aclarir que tot el que aquí exposo està prou detallat en els meus llibres *Cómo personalizar la educación. Una solución de futuro*, de ediciones Narcea, i *Educación personalizada: principios, técnicas y recursos*, de l'editorial Síntesis.

Contestant a la pregunta, l'estudi i l'experiència (teoria i pràctica) m'han portat a la convicció que, en sentit estricte, l'"educació" només pot ser personalitzada, perquè l'únic ser educable és la persona. Ara bé, el problema sorgeix quan la persona és entesa de molt diferents maneres -fins i tot oposades- depenent dels corrents ideològics en què se sustenti. Per tant la pregunta seria: on podem trobar un concepte de persona que expressi veritablement la seva realitat? Això és l'essencial per a mi. I he arribat a la plena convicció que la realitat personal està constituïda per uns *principis constituents* (singularitat, obertura i "originació") que es manifesten en *quatre dimensions* que expressen aquests principis (cos, afectivitat, enteniment i voluntat), de manera que l'educació personalitzada *haurà de consistir*

en el perfeccionament o desenvolupament harmònic d'aquests principis i dimensions.

Ha estat prou valorada l'aportació de Víctor García Hoz com a pioner de l'educació personalitzada? Destaquem un parell d'assoliments que li facin justícia segons el seu parer.

Amb la publicació l'any 70 del seu sucós llibre que va titular precisament *Educación personalizada*, García Hoz va sacsejar bastant la consciència adormida de molts educadors, fins al punt que la Llei General d'Educació promulgada a Espanya aquell mateix any, va incorporar per primera vegada moltes de les seves aportacions (tutoria, cicle, personalitzar l'ensenyament, Associacions de Pares...), la qual cosa va ser mantingut per totes les lleis educatives posteriors.

A Hispanoamèrica continua sent un referent, com demostra la següent anècdota: estava jo a Lima impartint un Màster a directius peruans, i un dia se'm va acostar el director d'un col·legi privat per a sol·licitar-me uns minuts de la meua atenció en el descans. En parlar amb ell em va exposar que només volia manifestar-me la seva admiració perquè sabia que jo havia treballat al costat de García Hoz, i que el seu col·legi portava el seu nom. Després em van dir que existien bastants col·legis amb el seu nom

“L'estudi i l'experiència (teoria i pràctica) m'han portat a la convicció que, en sentit estricte, l'“educació” només pot ser personalitzada.”

en els diversos països hispanoamericans. Personalment vaig comprovar que eren centenars les escoles que rebien assessorament per a personalitzar l'educació que impartien, tant públiques com privades.

Considera que les tecnologies són actualment un bon aliat per a la pràctica de l'educació personalitzada?

Les tecnologies, considerades com a mitjans o instruments, sempre han estat un bon aliat de l'educació personalitzada. Així ho demostra l'ús del projector de diapositives o el de projector de cossos opacs, en èpoques passades. L'important és l'ús que se'n faci, és a dir, considerar quina finalitat pretenc i com em poden ajudar a aconseguir-la. Es tracta, al meu entendre, de fer-ho d'una manera metacognitiva, com exigeix tota personalització: *saber el que cal fer i per a què fer-ho, saber-ho fer, i controlar-ho mentre es fa* (autorregulació de l'ús).

Quins són, segons el seu criteri, els indicadors clau per a la implantació d'un model d'educació personalitzada en un centre educatiu ordinari?

Un aclariment previ: l'expressió “Educació Personalitzada” es deu a García Hoz, de manera que qualsevol concepció educativa -tal com ell la va denominar- diferent de la que ell va engiponar, hauria de dir-se d'una altra forma. Per la qual cosa opino que l'educació personalitzada no té més que un model, dins del qual caben molts sistemes educatius.

Responc la pregunta: al meu entendre, alguns indicadors clau per a realitzar, a partir d'ells, un sistema educatiu personalitzat, són:

- Possibilitat que els treballs i les relacions escolars permetin el desenvolupament de cada estudiant d'acord amb la seva capacitat, el seu interès i el seu ritme d'aprenentatge i amb les circumstàncies familiars i socials de la seva història personal.
- Obertura de la institució escolar a la comunitat familiar i social.
- Determinació dels continguts tot partint de l'experiència personal dels escolars i orientant-la a la cultura sistemàtica i al món professional.
- L'organització i programació d'activitats ha de permetre que els escolars puguin exercir la seva

llibertat d'acceptació, d'elecció i d'iniciativa.

- Ús dels elements que la tècnica ofereix al servei de l'educació.
- Programació explícita de l'orientació dels escolars, en la qual els factors tècnics s'articulin amb els factors humans operants en tota situació educativa.
- Actuació del professor com a estímul, orientació i control del treball dels escolars, de manera que el que els estudiants puguin realitzar per si sols, ho realitzin sense intervenció del professor.
- Agrupació flexible d'alumnes alternant el treball individual amb el treball en equip dels escolars.
- Autoavaluació de l'estudiant i exigència de responsabilitat per les decisions preses i pel compliment de les activitats iniciades.
- Avaluació permanent de tots els condicionants i elements de l'educació per a anar descobrint nous estímuls i mètodes que cada vegada facin més eficaç la tasca de la comunitat educativa.

Què creu vostè que s'ha de fer per a posar ordre en un sistema educatiu com el nostre que no compta amb el consens necessari per a avançar?

Espanya és un país bastant centralitzat pel que fa a educació, bé per l'Estat central, bé per les Comunitats autònomes. Les lleis educatives d'obligat compliment descendeixen fins a detalls minúsculs sobre el que han de fer i com ho han de fer els col·legis, i inclouen una sèrie de valors que cal acatar. Vist d'aquesta manera, és molt difícil que es posin d'acord les opcions polítiques existents, perquè no coincideixen en el concepte de persona ni en els valors inherents a la seva naturalesa. Tot això, si ho unim a altres tipus d'interessos propis de cada partit polític, la qüestió es fa impossible.

Per això, al meu entendre, la llei general d'educació hauria de proposar aspectes genèrics referits als diferents camps de l'educació; per exemple, penso que tots estarien d'acord en la majoria dels indicadors que he enunciat anteriorment, perquè es refereixen a conceptes fàcils de compartir. A partir d'aquí, cada escola hauria de proposar el seu sistema educatiu, que no és una altra cosa que el Projecte o Disseny educatiu del Centre que, al seu torn, els Departaments i Equips Educadors adaptarien a cada cicle.

“Una persona només es mou en la vida pels seus valors, els que siguin. Qualsevol cosa que fa, respon necessàriament a un motiu.”

Això exigiria la necessària autonomia dels centres educatius.

Es pot ensenyar a aprendre i a pensar per si mateix? Com?

La clau està, segons la meua opinió, en la metacognició. La principal tasca del professor consisteix a ensenyar a aprendre als seus alumnes. És a dir, a ensenyar-los a llegir, escriure, memoritzar, atendre i comprendre de manera metacognitiva. Això no inclou cap dificultat afegida, perquè es tracta que moltes coses que ja fan professors i alumnes les facin d'una altra forma. Per això, el domini d'estratègies d'aprenentatge tant comunes com pròpies (singulars, apropiades a la manera pròpia d'aprendre) hauria de constituir una prioritat del treball de professors i alumnes.

Pel que fa a la formació del propi criteri (pensar per si mateix), el propi aprenentatge metacognitiu facilita molt les coses, ajudat per l'ús correcte de les situacions d'aprenentatge denominades “grup col·loquial” i “treball en equip”, així com en les entrevistes personals, en el

desenvolupament de les quals els alumnes expressen lliurement les seves idees i poden ser orientats convenientment, amb el major respecte a la seva llibertat.

Afirma vostè que no pot haver-hi educació sense motivació. Fins a quin punt la motivació és important?

Una persona només es mou en la vida pels seus valors, els que siguin. Qualsevol cosa que fa, respon necessàriament a un motiu, conscient o inconscient.

Per a mi, la frase clau és aquesta: *“La motivació és sempre conseqüència d'un valor. A cadascú el motiva el que per a ell té valor”*. Per tant, la qüestió radica en el fet que els escolars assumeixin els valors objectius concordes amb la dignitat humana; d'aquesta forma, si estan convençuts que ajudar a un indigent és important, se sentiran motivats a fer-ho, encara que els costi. En definitiva, nadie hace nada sin tener un motivo que le mueva a hacerlo.

En definitiva, ningú no fa res sense tenir un motiu que el mogui a fer-ho.

